

Kristen Knudsen's gods i Thy

Af Erling Boddum, Randers

Kristen Knudsen, ham med: KRISTEN KNUDSENS GODS I THY, hvem var han. Ja, bare jeg vidste det lidt bedre, end det er tilfældet i dag efter mange års arkivstudie og besøg på »godsets« forrige lokaliteter rundt i Sydthy. o.s.v.

Men jeg skal i denne artikel, som redaktionen af Sydthy Årbog, venligst har gjort plads til, forsøge at delagtiggøre læserne i, hvortil jeg er kommen - og så håbe på, at mange vil reflektere, rette og tilføje mv. Der lever jo en del personer i hans 9. og 10. slægtled, så kom endelig frit frem - med løst og fast!!

Oppe i Nørre Jyske Landsarkiv i Viborg, inde på en lang støvet reol med store omfangsrige protokoller fra Jyske herregårde og godser, står der 3 stk., der gennem årene har haft min

interesse: En fæsteprotokol, en skifte-dito og en regnskabsbog. Og på disse af ælde og brug slidte dokumenter står der: KRISTEN KNUDSENS GODS I THY. (gods nr. 97) Godset er et såkaldt Strøgods, hvilket vil sige bestående af mange forskellige steder beliggende ejendomme. Her i alt 38 -større og mindre.

Det skal straks her fra starten gøres klart, at selv om jeg i henved 25 år jævnlig har beskæftiget mig med godsets historie, der jo til en vis grad er tilgængelig gennem skøde- og pantevæsen, tingbøger og retsarkivalier, så er det meget sværere for ikke at sige umulig at få et billede af selve personen, tegne et billede af mandens personlighed o.s.v. Så her må vi nøjes med, hvad jeg og læseren kan forestille sig ud fra de »stive« dokumenter, der jo foreligger i rigelig mål.

Det er jo en stor skam, at det ikke er lykkedes mig at skaffe et lidt ældre billede af Østergård i Serup, men altså, det var her, det begyndte. Ja, og det var også den gård Kristen K's ældste søn fik i bryllupsgave 1768. Værdi 400 rigsdaler - dengang!!

Begge billeder herover er fra Ballevej i Søndbjerg. Til højre i baggrunden tildels skjult af den høje græsses en villa, der i dag ligger på pladsen, hvor Ballegård lå indtil branden 1901, da den blev flyttet længere mod nord på samme vej - billedet til venstre. I dag nedlagt landbrug.

Til videre oplysning for læseren skal bemærkes, at jeg jo i stoffet fremover beskæftiger mig med tiden mellem 1720 og århundredskiftet. Altså er vi midt i den såkaldte stavnsbåndstid med hoveri og fæstevæsen og megen ufrihed for landbobefolkningen. Mange mænd var ofte til rådighed for militærvæsenet i 10 - 20 år og som følge heraf ude af stand til at forlade hjemstavnen. I dette gods er der tilsyneladende ikke hoveriarbejde at udføre, man afregner kontant ved erlæggelse af den årlige Landgilde.

Kristen blev født 5. januar 1721 på gården Østergård i Serup i Odby sogn på Thyholm, som søn af Knud Jeppesen og Maren Nielsdatter. Og allerede fødselsdatoens navn: Apollinaris Virgo kan tolkes, at her er der nok tale om en speciel person. I øvrigt som nr. 6 i en børneflokk på 7 . 5 drenge og 2 piger.

Om opvæksten er jeg jo desværre også nogenlunde blank, men han må på en eller anden måde have haft adgang til almindelig skoleundervisning, for vi skal senere se hans håndskrift i form af hans underskrift på en indberetning til amtet om godsets tilstand.

Men vi er jo også i Søndbjerg og Odby sogne, hvor den pietistiske præst Peder Jacobsen Wilse (1) i disse år hersede med befolkningen om, at børn og unge mennesker skulle gå i skole og lære at læse og skrive. Jo, der må Kristen have været med. Wilse handlede også fast ejendom med Kristen, idet denne 1763 køber og overtager Korsgaarden i Søndbjerg for en pris

af 240 rigsdaler. Da bor familien allerede på gården, hvorfra nogle af børnene fik »alias« navne.

Men den unge Kristen drog over moser og enge til nabobyen Søndbjerg og fandt sig der en kæreste. Og som den slags nu kan udvikle sig: Fredag den 19 april 1743 blev han og Mette Kristensdatter Balle gift i Søndbjerg kirke. Når den udkårne benævnes Balle, skyldes det sikkert, at hun var datteren fra Vester Ballegaard i Søndbjerg by.

De må nok en tid have boet på denne gård, for i skødet af 16. oktober 1754 erklærer præsteenken i Søndbjerg Anne Mariche Heedatter (2), salig pastor Hvasses efterladte, at hun nu sælger Ballegaard til Chresten Knudsøn, som allerede bebor samme, for en pris af 290 rigsd. Svigerforældrene Kristen Miltersen og Maren Pedersdatter har jo nok haft gården i fæste hos præsten.

Ægteparret flyttede nok noget omkring og får i tiden indtil 1765 i alt 9 børn, hvoraf kun 5 er levende, da boet 1781/82 bliver gjort op og delt. På det tidspunkt er Mette jo allerede død 1769 i en alder af kun 49 år, og hun blev jordet på kirkegården i Odby, for her var hendes døde børn jo allerede begravet i 1745, -49, -53 og 65. Man må derfor undres noget over, at da ægtemanden 1781 pludselig dør i Grurup, bliver han nærmest i hast jordet der.

Men det er der måske en forklaring på, selv om den ikke har kunnet verificeres forsvarlig,

og bl.a. ikke kommer frem ved skiftet, nemlig at Kristen skulle have giftet sig igen. Indtil videre lades denne mulighed ude af betragtning.

Det er jo allerede fastslået, at hjemmet i 1754 er Vester Ballegaard, og det er den fortsat i 1756. På auktion afholdt for samme præsteenke d. 18. juli køber han et par huse i Søndbjerg, hvor der i den ene bor en løjtnant Kierk, og endvidere en gård i Serup på mere end 5 tønder hartkorn, og alt sammen for kun 60 rigsdaler. Af gården er der hele 12 rd. indtægt i landgilde. Tilsyneladende en glimrende erhvervelse med god afkast.

Nu skal vi helt frem til 3. januar 1763, da pastor Wilse sælger ham Korsgaarden, som han ifølge skødet allerede bor på. Gården er på godt 5 Tdr. hartkorn og erhverves for 240 rigsdaler.

Familien bor stadig i Korsgaarden sommeren 1767, for da tilskøder Kristen Knudsen en gård i Serup på hartkorn 5-2-2-0 som arvepart til

sin ældste søn Kristen Christensen Korsgaard, der jo nu fylder 21 og er fæster på Sønderkov på Venø under Voldstrup og Lindernes skolelegat efter sin farbror Jeppe Knudsen. Han oplyser her, at hans søn Knud Christensen allerede bebor gården. Knud er da 17 år.

Samme Christen Korsgaard bliver så i februar 1768 gift med Johanne Christiansdatter Staunstrup Riis fra godset Blistrup på Mors og i brudegave eller måske medgift forærer Johannes far dem Østergaard i Serup. Så nu har det unge par altså 2 gårde i Serup, i øvrigt 2 gårde, de aldrig kom til at bo på. Østergaard udstyredes med en fæster, og på den anden af samme størrelse boede jo broder Knud - et forhold der vist til tider var lidt spændt.

Men der skal jo penge til al handel og besiddelse - dengang som nu! Derfor må Kristen også af og til ud på lånemarkedet. Og et sådant var dengang af en hel anden art, end det vi benytter os af i dag. Man gik ikke i banken eller

Søndbjerg Strandvej 20. Det er så hvad der er tilbage af det domicil Kristen Knudsen havde en tid og hvor børnene fik tilnavnet Korsgaard. Der står 1866 på gavlen af det tiloversblevne stuehus, så det har altså ingen tilknytning til omhdl. familie.

kreditforeningen, al den stund at der er længe til de bliver oprettet.

Nej, man lånte hos private, der havde kontanter tilovers. Disse kunne jo af samme grund heller ikke gå i sparekassen. Og således ser vi, at Kristen ved panteobligation af 29. marts 1766 låner 100 rigsdaler af Mettes søster Karen Christiansdatter på Jegindø og stiller som sikkerhed: Gården i Serup, som vi lige har set ældste søn fik som arvepart. Men allerede i 68 bliver dokumentet afløst, så er der orden i sagerne.

Gårdene Nr. og Sdr. Råkjær samt Råkjær Vejrmølle er købt i april 1768 af N. Ørnsnis på Helligkildegaard for en samlet slump af i alt 1400 rigsdalere. Men så er der også for møllens vedkommende »Kongelig Mayestæts allernaadigste derpå givne Frihed og Brev« hvilke retigheder vist ikke var at kimse af for en møller i disse tider - og da bor familien i Serup.

Sommeren 1769 sker der ganske givet en ændring i flere ting. For det første dør hustruen Mette i en alder af kun 46 år. De hjemmeboende børn: Zidse, Poul og Jeppe er nu henholdsvis 13, 10 og 7 år gammel. Nogen tid senere kan vi jo konstatere, at drengene opholder sig hos storebroderen på Sønderkov, og Zidse er gift og frue på Torngaarden ved Nr. Nisum.

23. februar 1771 sker der noget andet, som nok fik en vis betydning for Kristens trang til erhvervelse af fast ejendom. Ovre hos sønnen på Sønderkov på Venø finder man major Poul von Klingenberg, ejeren af Voldstrup, Tanderup og Koustrup med tilhørende fæstegårde, hængt i Sønderkovs såkaldte Vesterstue, hvor majoren altid boede, når han besøgte sine fæstegårde på øen.

Og allerede samme år 5. og 6. august lader fru Klingenberg, Øllegaard Marie Jermin, afholde auktion over en del af godset. Auktionen fandt sted i Thisted ved Birkedommer og Skriver Laurids Høyer (3) fra Vestervig Birk. Og her fik Kristen »tilslagen« en gård i Vester Hørdum og 3 større og mindre i Dover i Ydby sogn med samlet hartkorn på ca. 16 Tdr. for en samlet pris af 1077 rigsdaler, 4 mark og 8 skilling - og blev i tilgift i auktionsskødet betegnet

som velædle Signiør! Det skal for en ordens skyld lige tilføjes, at skødet først blev indløst og endelig afregnet 17. november 1772. Jo, for der skulle først skaffes lidt kontanter.

28. april 1772 er han igen ude på lånemarkedet et par steder. Nu er det Søren Hansen på Strandbjerggaard nord for Struer, der må åbne pengekasen og forstrække Kristen med 900 rigsdaler. Og som sikkerhed må der jo flere besiddelser på panteobligationen til Hansen end til svigerinden: »Mig tilhørende jordegods og møller med 1. prioritets panteret« : 5 gårde og huse plus Sdr. Råkjær Vejrmølle med til sammen hartkorn og mølleskyld ca. 20 tdr. hartkorn. Alle med solide fæstekontrakter og tilhørende Landgilde-indtægter. Det varede lidt før Kristen kom ud af dette gældsforhold. Men 1. maj 1780 var han hos herredsfoged Laurids Høyer i Vestervig og fik samme dato obligationen slettet. Han boede da i Damsgaard i Grurup.

Der måtte desværre skaffes lidt mere. Så 25 juni er han på besøg hos Jens Wandborg på Frølevgaard på Mors. Det resulterede i et lån på 350 rigsdaler og stiller her som sikkerhed i alt 5 ejendomme med en samlet Landgilde på 29 rigsdaler af ca. 6 tdr. hartkorn. Ejendommene ligger i Serup, Sønderbjerg, Heltborg og Hørdum. Også denne obligation bliver først indfriet 1780.

I februar og april 1773 sælger han lidt ud af besiddelserne. Først en halvpart i en mindre ejendom i Ginderup, som han har sammen med sin 6 år ældre broder Niels Knudsen. Broderen må slippe 80 rigsdaler for at blive ene-ejer.

I Dover by sælger han nu den i 68 for 446 rigsdaler købte Cortegaard for 650 rigsdaler til den samme, han købte den af, Anders Tandrup. Gården beboedes af Anders Clausen, »som nu i mindelighed afskediges« - Clausen havde været fæster hos Kristen - Gården var på hartkorn 3-1-2-1

1774, 13. maj køber han Damsgaard i Grurup 5-6-0-1 for 288 rigsdaler og fæster den straks bort til Jens Hansen Midholm for årlig Landgilde 12 rigsd., men 24 i ifæstning straks.

Damsgaard i Grurup lå i 1700 tallet her ved vejgaften Grurupvej/Vestergårdsvej under billedet af den nuværende gård af samme navn. Nuværende placering bag træerne i baggrunden til højre.

Ved kongelig forordning af 27. november 1775 blev det pålagt alle, der ejede flere fæstegårde og -huse og var pligtig at foretage skifte hos fæsterne og deres familier, at oprette og lade registrere hos amtet bøger eller protokoller over indgåede fæstekontrakter, foretagne skifteforretninger og en regnskabsbog, samt årlig at forevise dem i amtet. Derfor har vi i dag et glimrende historisk materiale i det såkaldte GODSARKIV i Landsarkiverne.

Der skete i øvrigt flere ændringer Landbruget vedr. i de år, hvor Chr. d. 7. og især hans livlæge Struense havde indflydelse. De i 1761 og -64 af adelen indførte stramninger mht. handel med fæstegårde, hoveri m. v. lempedes og der oprettedes 69 et landbrugskollegium - en forløber for et landbrugsministerium. Så det er forståeligt, at de besiddende - Adelen - var morderlig interesseret i at få denne hofdoktor ryddet af vejen.

Kristen Knudsens handelsmuligheder har jo nok også nydt fremme af disse ændringer. Som allerede nævnt ses der ikke aftaler overhovedet om hoveri eller andre pligter i nogen af de mange fæstekontrakter. Derimod er det mulig, at han måtte levere mandskab til soldatertjene-

sten, for i nogle skøder kan der godt stå, »medfølgende mandskab« og heri nævnes personerne ved navn og af og til med titel af soldat. Han kommer ind på emnet i sin årlige indberetning for 1777 oversat fra hans gotiske håndskrift, men her med hans egen underskrift - in natura.

For afvigte aar 1777 2de karle fæstet paa mit tilhørende gods. Først Enevold Madsen, som er staaende soldat i dette aar og bliver staaende til Sesion, Den anden bonde Christen Christensen Flarup som haver været soldat i 10 aar og haver indkommen til mig med sit fri pas paa mit gods Hvilket herved attesteres med gunstigste Begiæring at højvelbaarne Hr, Conferensraad Ridder og Amt Mand

HAUCH i behagelighed med paategning ville tilbage Sende af disse 3de ligelydende, (4)

Dover Mølle den 10. Marts 1778.

Det går efterhånden lidt hastig for Kristen. Der handles og forhandles, der indgås fæste-

kontrakter, ligesom han flytter meget omkring. Jeg har i øvrigt efterhånden en fornemmelse af, at han nu som enkemand nok bor på de anførte adresser, hvor der ofte også er en fæster, som så driver landbruget og samtidig er logivært for ejeren for kontant betaling for ophold og videre støttes i nogen grad af ordlyden i et fæstemål til Anders Jensen mht. et hus i Dover. »Vesterenden mig selv forbeholden«.

Den 24. april finder vi Kristen Knudsen i Holmgaard i Ydby sogn. Gården har han købt mellem august 74 og 13. maj 75, da han køber Damsgaard i Grurup.

Men først skal vi en tur til Dover Mølle, der i fordums tid lå et sted i engarealet ved Dover Møllevej mellem Ginnerup og Doverodde købt 24. april 1776 for 590 rigsdaler af Søren Jensen Yde. Hartkorn 1-2-3-0 Mølleskyld 0-4-1-0, Solgt igen 5. juni 1779 for 700 rd. - kurant.

I en indberetning til amtet 1778 fra Kristen og flere andre selvejere og fæstere i Ydby sogn anføres det om Dover vandmølle: »Møllen er en

Gods-Mølle af meget ringe Betydning formedelst den har mangel på Vand. Beboeren ejer 100 Tdr. Hartkorn, men Godset er af den Beskaffenhed, at deraf er som kan svare Skatterne og den største Dell deraf er i Restance med Landgilde til Husbonden, som endogsaa maa betale Extra Skat for 11 fattige paa bemeldte Gods, hvoraf endog forrentes 2000 Rigsdalere«

Ja, men det så jo ikke særlig strålende ud for godsejeren der i 78, men nu skal man huske på, at det drejer sig nok om en indberetning, men samtidig benyttes lejligheden til også at lade det være et »bønskrift« - til kongen sågar - bl.a. om tilladelse til at lave brændevin af kornet, før det anvendes som svinefoder, men læs om det i min artikel i Historisk Årbog f. Thy, Mors og V. Hanherred 1986: »De Ydby-folks Problemer 1778«.

27. og 29 april 1776 havde Holmgaardsmanden travlt med at afsætte et par besiddelser, nemlig Vejrmøllen i Raakjær for 900 rigsdaler og gården Nr. Raakjær for 290 rd. til henholdsvis Mads Pedersen Rølse og Poul Chri-

Her i dette i dette smukke landskab med Limfjorden under bakkerne til venstre og Dover Møllegaard i træerne i billedets baggrund lå i sin tid Dover vandmølle.

Holmgaarden ved Holmgårdsvej i Ydby sogn.

stensen. Købt i 68 sammen med gården Sdr. Raakjær for i alt 1400 rd.

Men Kristen har åbenbart brug for mere kapital her og nu. Så i maj 1776 drager han igen til Frøslevgaard på Mors. Nu er det enken Karen Hvistendal, der sidder ved pengekassen, som tilsyneladende er velspækket. I hvert fald slipper enkekonen hele 2200 rigsdaler til gæsten. En stor sum på den tid, når man sammenholder det med, at en gård på ca. 6 - 7 td. hartkorn almindeligvis handlede for 3 - 500 rigsdalere - alt efter kvalitet.

Men for et sådant lån måtte der selvfølgelig stilles sikkerhed af samme format. Det vil føre

for vidt her at nævne hver enkelt ejendom med beboere, men i stedet henviser til Landsarkivets Skøde- og Pantebøger, her B 34. Sp 2. side 59. Dog ganske kort nævne, at det samlet drejer sig om 22 ejendomme med samlet hartkorn 29 tdr. 2 skp., 2 fjerdingkar, og i Landgilde 159 rigsdaler og 2 skilling. På obligationen ses i tiden frem til 81 flere enkeltstående ophævelser af pantsætningen.

Og endvidere: Selve Låneforretningen blev foretaget i Viborg (Landsting) tirsdag d. 2. Maj 1776 og attesteret af fine folk Hr. Hans Wandborg på Øeland og Sr.Rasmus Nybroe på Frøslevgaard

Men årsagen til det store lån finder vi jo nok i den omstændighed, at Kristen på auktion efter Hr. Eggert Naundrup til Koustrup afholdt af den førnævnte Laurids Høyer i Grurup Tinghus (5) allerede 2.april 1775 var bleven højstbydende på yderligere en del ejendomme i Sinderup, Hurup, Heltborg og Ullestrup på i alt 28 Tdr., 1 skp., 2 Album hartkorn og med Landgilde-indtægt på 44 rigsdaler og 2 mark for en samlet pris af 1293 rigsdaler, 2 mark og 11 skilling.

Man må vel heraf kunne fastslå, at over 1 års kredit på auktionskøb er en virkelig god kredit, som jo nok ikke kunne indrømmes over for

Det gamle stuehus under renovering i 1995. Holmgaarden her var bosted for Kristen Knudsens efterkommere langt ind i nyere tid.

hvilken som helst køber, Der står ikke i skødet noget om tillæg af renter eller salær, blot at nu er pengene betalte, hvilket velagte Kristen Knudsen har bevist med Hr. Naundrups Qvitering.

En af disse ved denne auktion købte ejendomme er gården Højbjerg på Sinderupvej i Ydby sogn. Gården opgives til 5-6-2-1 hartkorn og svarer 8 rd. i Landgilde. Der medfølger mandskab: Peder Jensen med 5 tyende: Peder, Jens, Christian, Laurs og Laurids Pedersen, bemeldte er Peder Jensens søn.

Ved Gården Højbjerg på Sinderupvej mellem Sinderup og Hurup - 1995.

Også på de øvrige fæstegårde i dette auktionsskøde sælges de med tilhørende mandskab, der nævnes ved navn og i 2 tilfælde gøres opmærksom på, at vedkommende er soldat, men der er jo også tale om fæstegårde, der nu bortsælges fra Tanderup og Koustrup godser.

(B 34, Sp 2, side 45 a og b). Om Peder Jensen alias Peder Hollumgaard, oplyses det i hans fæstebrev af 2. juni 1777? (med Koustrup), at han er barnefødt i Holmgaard.

Povel Jensen i gården Østergaard i Kobberød i Gjettrup sogn må på en eller anden måde, enten have siddet skidt i det eller have kunnet se en gevinst i at sælge gården til Kristen, for den 9. maj 1776 skrives der på Østergaard endelig skøde, hvoraf fremgår, at Povel Jensen sælger gården til Holmgaardsmanden med alt tilhørende hartkorn 9-5-2-1 for en pris af 480 rigsdaler til fuld afgørelse.

Men Povel Jensen forlader ikke gården umiddelbar, for allerede 10. oktober samme år sæt-

ter de herrer sig sammen igen. Denne gang for at udfærdige en fæstekontrakt. Og nu kan Povel Jensen fortsætte driften af hans tidligere ejede gård for en pris af 20 rigsdaler årlig i Landgilde, når han samtidig udreder skatter og conditioner o. s. v. vedligeholder husene - der er tilsyneladende tale om, at gården på det tidspunkt består af 2 ejendomme, og så skal det gælde for hele hans levetid ud. Det kom ikke til at passe, al den stund, at visse ting forandrede sig umiddelbar efter.

En gård på næsten 10 tønder hartkorn på jord af god bonitet for knap 500 rigsdaler, syner jo i dag ikke af ret meget, og det er ganske svært at drage paralleller til dags dato, men hvis vi nu bliver i tiden, hvor denne gård skiftede ejer for ovennævnte pris, og så sammenligner med f. eks. priser på de ejendomme med Vind- eller Vandmølleri, så konstateres der en stor forskel på disse to kategorier.

F.eks. i 1768 købes 3 ejendomme: Nr. og Sdr. Råkjær samt Råkjær vejrmølle for en samlet pris af 1400 rd. men 10 år senere sælges møllen alene for 900 rd. Dover mølle, der jo af K. K. blev betegnet som en *mølle af meget ringe betydning*, sælges dog 5. juni 1779 for 700 rd. For det beløb kunne man jo købe 2-3 middelstore gårde. Nå, men møllejerne havde jo også visse privilegier: »Kongelig Mayestæts derpå givne Frihed og Brev«. Så det at være møller var nu nok ikke så ringe en håndtering.

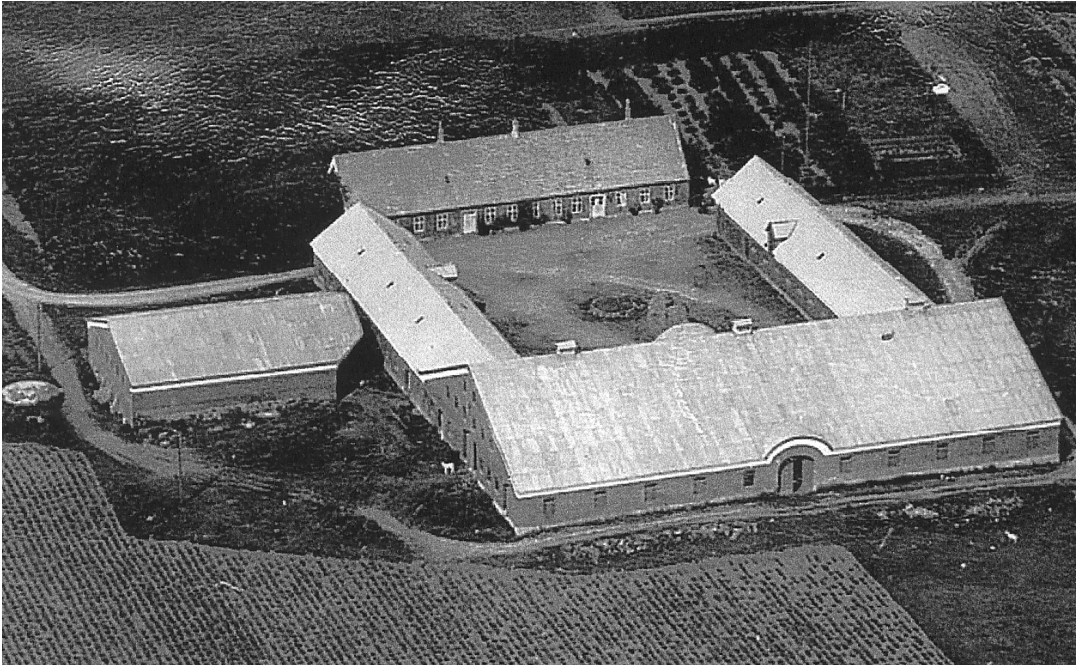
Kristen Knudsen er efterhånden ved at være en travlt optaget mand. Vi skal lige se et udpluk af hans gøremål hen over 77 og 78 - så vidt det lader sig gøre ud fra skriftlige kilder:

5. februar 77 er er han på en gård i Refs for at oprette fæstebrev med den nye fæster, Jens Madsen. En stor gård, da den anføres med 7-2-0-0 hartkorn. Gården overtaget fra Klingenberg.

Samme dag fæstebrev på den ene af de 2 gårde i Nr. Gjettrup - Vesterparten - til Søren Christensen. Gården er på 3-7-3-1 i htk.

Og videre til Vester Hørdum. Stedet er på 2-7-0-0, og den nye fæster hedder Christen Larsen Sund.

Og så er vi fremme ved 24/2 1777. Den dag hvor den ved Kongelig Forordning af 27.

Østergård Kobberød i Gjettrup sogn. Gården nedbrændte 1921 og blev straks genopført af den unge Poul Andersen, der havde ane-linie tilbage til Kristen K. og godset.

novbr. 75 påbudte bogføringspligt med hensyn til fæstekontrakter, skifte og regnskab endelig blev forelagt amtet i Thisted og autoriseret.

2 dage senere må der skrives fæstebrev på et hus i Refs by til en Niels Pedersen. Og et par dage senere igen holder han skiftesamling i Grurup, Jens Nielsen kone Margrethe Jensdatter er død dagen før.

I marts købes et lille hus af Christen Nielsen, Spangberg, og 29/4 af sted med et fæstebrev til Jens Pedersen Hvidberg på et hus i Grurup. I juni er han i Villerup, hvor han låner 17 rigsdaler, 3 mark og 4 1/2 skilling af Chr. Jensens døtre Inger og Catrine.

Sr. Christian F. Jul Friherre til Ryssensten, Herre til Lundbæk og Rammegaard. Kongelig Mayestæts bestaltet Oberst i Cavalleriet er også pengeudlåner, for 27. august 1777 udsteder Kristen Knudsen og sønnen Christen Korsgaard en Obligation på 500 rigsdaler til denne fine mand. Der udstedes pant i Dahlgaardene. Korsgaarden og Vester Ballegaard i Søndbjerg by. Der svares 4 procent rente, og han skal have

pengene igen til næste Viborg Omslag 1778. Og det får han da. Obligationen ses slettet 25. juni 78. Da dokumentet er udstedt og dateret *Holmgaard, Ydby* sogn forestiller jeg mig, at dokumentet har været fremstillet forud for rejsen til Viborg. - Prokuratorer og Skrivere var måske billigere i Thy end på de travle dage på lånemarkedet i Viborg.

I september er Kristen til barnedåb på Sønderkov på Venø. Christen Korsgaard og Johanne Staunstrup Riis førstefødte får navnet Peder Christian.

Vel hjemkommen herfra køber han 13. oktober en gård i Grurup for 200 rigsdaler, som han 22. samme måned bortfæster til Peder Christian Møller. Gården er på 2-3-5-0 hartkorn.

1778 startes der med at bortfæste den næsten 6 tdr. store Damsgaard i Grurup til Jens Hansen Middeholm. Denne gård blev jo købt 13. maj 1775. Der må så have været en fæster før Middeholm, men jeg »kender« ham ikke. I tiden 75 - 80 var »gods-kontoret« jo enten i Holmgaard eller Dover Mølle, Alt med forbe-

Overgård, Grurup Kirkevej 3 lige øst for kirken. Det var på Overgård Kristen Knudsen pludselig døde 31. januar 1780 i en alder af lige fyldt 60 år.

hold - der var jo ingen Folkeregister i disse tider.

20. marts Enken Mette Nielsdaatter i Heltborg sælger sin gård 3-5-2-2, og samme gård bortfæstes 10 dage senere til Jens Nielsen Kiærk for 10 rd. i Landgilde, men så må han også skrive under på, at han snarest gifter sig med Mette, og sørger godt for hendes små børn til de er fyldt 18 år - det sociale netværk fungerede også i 1700 tallet!

Når han nu var i Heltborg i ovennævnte ærinde kom han antagelig i handel med Gøri Thøgersen, der sluttelig den 4. april købte en gård 3-3-1-2, men denne Gøri Thøgersen må også deltage i den tids socialvæsen, idet enken efter Karl Pedersen skal have fornøden husværelse og forsørgelse resten af sin tid.

15. juni er Kristen og sønnen jo nok på rejse til Viborg. Det såkaldte Omslags termin sætter netop i disse sommerdage byen på den anden ende. For her 15/6 aflevere de 500 rigsdaler til Juul på Ryssensten, som aftalt, men Kristen har antagelig ikke haft kontanterne, idet han samme dag låner 520 af samme mønt hos Jochum Toldstrup fra gården Tøttrup i Thy, selvfølgelig mod nye pantsætninger i pantfri gods???. Når han nu her må låne 520 rigsdalere for at betale 500, så kommer man uværgelig på den tanke, at det også - lige her og nu - har knebet med penge til den juridiske medvirken og renter.

1779 holdes der atter skiftesamling dagen efter et trist dødsfald på Vestergaard i Sønderbjerg. 2 piger Kirsten og Else Jespersdøtre døde samtidig, men der oplyses desværre intet om,

hvordan det skete. Noget kunne jo tyde på ulykkestilfælde. Faderen døde allerede 7. oktober 1774, og det blev så ordnet således, at afdødes bror Christen giftede sig med enken Mette og overtog fæstet og forældrepligten mht. børnene, - og Kristen K tog dengang boets likvide midler på små 380 rigsdaler med sig og udstedte i stedet en obligation til pigerne.

Da nu Dover Mølle d. 5. juni 79 var afhændet, købes der umiddelbar herefter, nemlig allerede d. 16. samme måned af Jens Thomassen på Hvidbjerggaard, en gård i Ginnerup 5-4-0-0 htk. for 199 rd. Om han kortvarig flytter hertil er ikke oplyst, men allerede 2. oktober bortfæster han et hus i Dover 0-3-0-2 htk. til Anders Jensen med denne tilføjelse: *»At det drejer sig om den øverste ende. Den veisterste ende har jeg mig selv forbeholden«.*

Og 6. december har han overtalt Niels Andersen til at gifte sig med enken efter Peder Ollesen på en gård i Dover af størrelse næsten 7 tdr. hartkorn, som denne så får fæstemål på - man må jo så håbe, at alle parter var tilfredse julen over!

5. maj 1780 »træffer« vi ham så for sidste gang i dokumenterne i levende live. Det sker ved, at han fra Damsgaard i Grurup, hvor han nu bor, får gården Sdr. Raakjær udtaget af panteobligationen til Karen Hvistendal på Frølevgaard på Mors. Umiddelbart herefter må han have solgt Damsgaard til fæsteren eller til anden side, da den ikke ses anført i skiftet 1782.

For 31. januar 1781 ved vi, at han døde på

Vestergaard set fra Havrelandsvej i Søndbjerg på Thyholm.

Overgaard i Grurup, idet denne besiddelse senere betegnes som Stervbo-gaarden. Udtrykket Stervbo er et ældre udtryk for dødsbo - vel overtaget fra vores sydlige nabo. Allerede fredag den 2. februar, kun 2 dage efter dødsfaldet, blev han begravet på kirkegården i Grurup, næstnærmeste nabo til Overgaard. Begravelsen blev tilsyneladende arrangeret af datteren Zidse og hendes mand, idet manden Morten Olesen senere får udbetalt 24 rigsdaler aparte til arveparten. Men hvorfor hastværk med begravelsen - og hvorfor i Grurup??

Så meget om Kristen Knudsens Gods mens det blev udviklet af en driftig mand, der havde »næse« for hvordan han kunne udnytte den tids økonomiske muligheder m. v.

Men selve afslutningen, skiftesamlingen, foregår først sensommeren 1782 og er skam ikke uinteressant. Da bliver godset fordelt blandt børnene og den lille 4 årige Peder Christian bliver en Lykkens gudinde med sin lille barnehånd. Det må vi se på næste gang - om alt går vel!

Noter og henvisninger:

(1). Peder Jacobsen Wilse, født i Nykøbing på Mors 224/12 11706, sognepræst i Søndbjerg 1743 - 1774. Han byttede præsteembede med sin søn på Jegindø i 74 på grund af skuffelse over menigheden i Søndbjerg. Han var pietist og meget foretagsom m. h. t skoleundervisning i Søndbjerg. - Wiberg 99.327 side 268.

(2). Anna Mariche Heedatter, født 17/4 1696 i Søndbjerg og var gift med præsten samme sted Erik Christian Grave Hvass og senere med præsten Vilhelm Vilhelmsen Schmit. - Wiberg; 3. side 132 og 269.

(3). Laurids Høyer, skriver og Birkedommer ved Vestervig Birk. Han boede på Vestergaard i Visby, hvor birkeret og auktioner ofte foregik.

(4). Indberetninger og udstedte fæstebreve i Dueholm og Vestervig Amter B 1a nr. 118, Landsarkivet i Viborg.

(5). Grurup Tinghus. I sidste del af 1600 tallet lå Tinghuset ved Lynghøj nord for Abilgaard ved den vej, der i dag hedder Storhøjvej, men blev 1700 tallet flyttet en fjerdingvej nordpå. Det skulle så have været et sted lidt nord og vest for Grurup kirke, og det stemmer jo godt med, at der umiddelbar vestfor i vestlig retning gennem plantagen mod Villerup løber en vejstump, der stadig hedder TINGVEJEN. - Historisk Årbog for Thisted Amt 1953, side 3 - 7 ved: H. A. Riis Olesen. (*Thinggård lå Nørgårdsvej 1 - Red.*)

Og i øvrigt støttet mig på Skøde-, Pante- og Skiftearkivalier i Landsarkivet, samt Kristen Knudsens efterladte arkivalier, som jeg ejer i kopi, samt lidt korrespondance med nu afdøde A. Gadegaard.

Billeder: E. Boddum.